

JADWIGA REINSTEIN
Instytut Ekonomiki Rolnej
W a r s z a w a

ŻYWIENIE TRZODY CHLEWNEJ W GOSPODARSTWACH CHŁOPSKICH

Artykuł ten stanowi drugą część analizy żywienia zwierząt w gospodarstwach chłopskich¹. Informacje ogólne dotyczące 10 omawianych gospodarstw zawarte są w części pierwszej. Obecne opracowanie dotyczy żywienia trzody chlewnej, w tychże gospodarstwach w roku gospodarczym 1961/62 i obejmuje żywienie macior oraz tuczników w rozbiciu na tucz lekki i cięższy.

Wysokość całkowitej rocznej produkcji żywca wieprzowego w kg przyrostu wahała się w gospodarstwach poznańskich w granicach 1050—1500 kg, w białostockich 450—750 kg. Gospodarstwa poznańskie opierały w zasadzie produkcję na prosiętach własnych. Wiąże się to ściśle z posiadaniem własnych macior². Mimo to i w tych gospodarstwach występowało w niewielkim rozmiarze dokupno prosiąt. Spośród gospodarstw białostockich jedynie 3 posiadały maciory. Podstawę stanowiły prosięta kupowane. Niewątpliwie ma to związek z mniejszą produkcją w tych gospodarstwach.

Żywienie macior obliczono w odniesieniu do jednej sztuki oraz w przeliczeniu na 1 prosię i 1 kg wyprodukowanego prosięcia. Przeciętna waga odsadzonych prosiąt wahała się w granicach 10—15 kg.

Końcowa waga produkowanych tuczników była bardzo różnorodna, co jest związane z typem tuczu. Gospodarstwa I Pz i II Pz nastawione były zasadniczo na produkcję bekonów. Stąd końcowa waga sprzedawanych sztuk wynosiła średnio 83—93 kg. Gospodarstwo III Pz produkowało na sprzedaż lekkie tuczniaki mięsne, o przeciętnej wadze końcowej 90 kg. Poza tym we wszystkich gospodarstwach tuczono sztuki na użytek domowy i dostawy obowiązkowe o wadze końcowej od 85—180 kg. W gospodarstwie IV produkcja trzody chlewnej osiągnęła wysokość potrzebną jedynie dla pokrycia potrzeb własnych oraz obowiązkowej sprzedaży. Dlatego produkowano w tym gospodarstwie sztuki bardzo ciężkie. Waga sztuk sprzedanych dochodziła do 226 kg³, a ubitych w gospodarstwie 180 kg.

W gospodarstwach białostockich produkowano tuczniaki mięsno-słoninowe. Waga sztuk przeznaczonych na sprzedaż i ubijanych w gospodarstwach wykazywała znaczną rozpiętość i wahała się w poszczególnych gospodarstwach w granicach 100—180 kg.

Charakteryzując efektywność żywienia podczas tuczu posłużono się wskaźnikiem ilości zużytych pasz i zawartych w nich składników pokarmowych na jednostkę przyrostu (100 kg).

Maciory

Żywienie macior stanowi jeden z poważniejszych czynników warunkujących ich produktywność i wpływa tym samym na opłacalność ich chowu i produkcji prosiąt.

¹ Część pierwszą stanowi artykuł: Żywienie krów w gospodarstwach chłopskich województwa poznańskiego i białostockiego. Zagadnienia Ekonom. Roln. nr 1/1964.

² Gosp. IV Pz wybrakowało w ciągu roku 2-krotnie maciory, nie uzyskując ani jednego miotu.

³ W wyniku sprzedaży brakowanych macior.

Z uwagi zaś, że dane te pochodzą z dwóch przeciwstawnych województw obrazują one dodatkowy wpływ warunków przyrodniczych i kultury rolnej.

Asortyment skarmianych pasz w gospodarstwach poznańskich i białostockich jest prawie identyczny (tab. 1). We wszystkich prawie wypadkach skarmiane są zbyt duże ilości ziemniaków przy jednocześnie niewielkich ilościach pasz treściwych i mleka. Proporcje ilościowe między paszami podstawowymi (zboża-ziemniaki) wynikają z braku znajomości zasad racjonalnego żywienia oraz napiętego bilansu pasz zbożowych. Wyraża się w tym, że sposób żywienia macior w większości wypadków bardziej zbliżony jest (strukturą pasz) do żywienia tuczników niż do żywienia zalecanego przez normy zootechniczne. W konsekwencji, jeśli udział ziemniaków w żywności trzody uzależniony jest od zasobów pasz treściwych, znajduje to wyraz zarówno w żywności macior, jak i tuczników.

Tabela 1

Zawartość jednostek owsianych i białka (kg) w paszach skarmianych przez maciory w przeliczeniu na 1 sztukę

Wyszczególnienie	Białystok			Poznań		
	I	II	III	I	III	IV
Jednostki owsiane						
Ogółem	1 541,1	974,8	1 338,8	1 040,4	1 708,4	1 180,2
Treściwe	549,7	409,0	594,6	287,5	596,6	177,0
Ziemniaki	518,0	439,4	576,2	423,6	850,7	677,1
Mleko	154,4	59,1	34,2	29,4	38,4	6,2
Inne	319,0	67,3	133,8	299,9	222,7	319,9
Białko						
Ogółem	129,6	81,6	102,7	79,0	111,6	82,0
Treściwe	49,4	41,5	48,6	26,6	48,8	12,9
Ziemniaki	22,5	19,1	25,0	18,4	30,3	29,3
Mleko	36,4	14,2	8,2	7,0	6,9	1,6
Inne	21,3	6,9	20,9	27,1	18,6	38,1

Należy stwierdzić, że poziom żywienia wyrażony w jednostkach owsianych i białku waha się w bardzo szerokich granicach. Na ogół jest on wyższy w gospodarstwach skarmiających większe ilości pasz treściwych (tab. 2).

Tabela 2

Ilość pasz w kg skarmianych maciorami w przeliczeniu na 1 sztukę

Wyszczególnienie	Poznań			Białystok		
	Gospodarstwo					
	I	II	III	I	III	IV
Treściwe	520	380	554	276	518	155
Ziemniaki	1 570	1 331	1 746	1 283	2 554	2 052
Okopowe	134	—	—	186	334	111
Mleko	1 165	455	264	225	216	51
Zielonki	444	487	477	728	499	1 797
Wytłoki	244	13	—	161	—	—
Plewy	177	—	125	—	129	367

Odmienny sposób żywienia stosowany w poszczególnych gospodarstwach znajduje odbicie w strukturze pasz (tab. 3). Struktura ta w pewnym stopniu wyraża wzajemną zastępowalność pasz. W tym ujęciu w gospodarstwach białostockich ziemniaki i zielonki traktowano jako pasze, którymi zastępowano pasze treściwe. Natomiast w gospodarstwach poznańskich spadek udziału pasz treściwych jest prawie jednoznaczny ze spadkiem udziału ziemniaków i zielonek. Zauważyć można jednak równoczesny wzrost udziału mleka w żywieniu.

Zywienie macior latem i zimą nie wykazuje wyraźnej odmienności. Jednym elementem różnicującym w tym względzie te dwa okresy jest występowanie latem zielonek¹, które wpływają na zmniejszenie ilości skarmianych ziemniaków.

Tabela 3

Struktura jednostek owsianych i białka zawartych w paszach skarmianych maciorami
(ogółem = 100)

Wyszczególnienie	Poznań			Białystok		
	Gospodarstwo					
	I	II	III	I	II	III
Jednostki owsiane						
Treściwe	35,7	42,0	44,4	27,0	34,9	15,0
Ziemniaki	33,6	45,1	43,0	40,7	49,8	57,4
Mleko	10,1	6,1	2,6	2,8	2,2	0,6
Zielonki	4,2	5,7	6,1	12,2	5,3	20,3
Przetwory okopowych	14,0	1,2	—	13,9	—	—
Plewy zbóż	1,9	—	3,9	—	1,2	5,9
Inne pasze	0,7	—	—	2,8	6,6	0,8
Białko						
Treściwe	38,1	50,8	47,3	33,6	43,7	15,8
Ziemniaki	17,3	23,3	24,3	23,2	32,5	35,8
Mleko	28,1	17,4	8,0	8,9	6,2	1,9
Zielonki	8,3	7,9	18,3	23,2	12,8	41,0
Przetwory okopowych	6,8	0,6	—	7,3	—	—
Plewy zbóż	0,7	—	2,0	—	0,5	4,7
Inne pasze	0,7	—	—	3,8	4,3	0,8

Różnice w poziomie żywienia latem i zimą (w jedn. ows. i białku) związane były przede wszystkim z terminami wyproszeń. Gospodarstwa poznańskie wykazywały tendencję do wyższego poziomu żywienia zimą niż latem i miały skoncentrowane wyproszenia w miesiącach zimowych. Gospodarstwa białostockie skarmiają większe ilości jednostek karmowych, zwłaszcza białka, latem. Wyproszenia w okresie letnim nie są jednak prawdopodobnie jedyną przyczyną wyższego poziomu żywienia w tym okresie. Brak zielonek w zimie przy niewielkich ilościach pasz treściwych i mleka nie mógł być skompensowany jeszcze większym skarmianiem nisko białkowych ziemniaków. Ilość tej paszy przekracza i tak granicę racjonalnego żywienia. Niewłaściwość żywienia macior obrazuje (obok ilości poszczególnych pasz oraz ilości

¹ Podstawową masę zielonek we wszystkich gospodarstwach stanowią liście buraków cukrowych lub pastewnych zbierane w całym okresie wegetacyjnym tych roślin.

jednostek karmowych i białka) ilość białka przypadająca na jednostkę owsianą¹ (tab. 4).

Tabela 4

**Ilość białka (g) przypadająca na jednostkę owsianą
w żywieniu macior**

Gospo- darstwo	Poznańskie		Gospo- darstwo	Białostockie	
	zima	lato		zima	lato
I	79	90	I	58	91
II	88	79	III	50	80
III	63	83	IV	62	67

Zawartość białka kształtuje się w gospodarstwach białostockich zimą na bardzo niskim poziomie. Gospodarstwa poznańskie wykazują również tendencję do szerszego stosunku białkowego zimą, mimo że na okres ten przypada większość wyproszeń oraz karmienie prosiąt. Różnice są jednak znacznie mniejsze niż w gospodarstwach białostockich.

Miarą produktywności macior oraz efektywności podstawowego żywienia jest ilość oproszeń w ciągu roku oraz waga odsadzanych prosiąt. Zawarte w tabeli 5 dane obrazują niską produktywność macior, której źródła w poważnym stopniu należy się doszukiwać w złym żywieniu.

Tabela 5

Produkcyjność macior

Wyszczególnienie	Poznań			Białystok		
	I	II	III	I	III	IV
Średni stan macior w roku	1	1	1,38	1,10	0,96	1
Ilość wyproszeń	2	1	1	1	2	1
Liczba urodzonych prosiąt	21	10	4	12	9	11 ^a
Liczba odchowanych prosiąt	14	10	10	4	7	—
Przyrost prosiąt w kg	225	100	60	60	70	66
Średnia waga 1 sztuki	16	10	12	15	10	—
Na 1 kg wagi żywej prosiąt						
jedn. owsianych	6,9	9,8	30,8	19,1	23,4	17,9
białka (kg)	0,58	0,82	2,30	1,45	1,53	1,24
Na 1 prosię jedn. owsianych	110	95	369	286	234	—
Na 1 prosię białka (kg)	9,3	8,1	28,3	21,8	15,3	—

^a Urodzone w końcu roku gospodarczego.

Złe żywione maciory wycieńczone po karmieniu prosiąt nie są pokrywane w odpowiednim terminie, co w efekcie daje przewagę jednorazowych wyproszeń w ciągu roku. Abstrahujemy tu od tego, że w okresach niedoborów paszowych i spadkowej tendencji w produkcji trzody może występować celowe ograniczenie produkcji prosiąt.

Zatuczanie macior wysokimi dawkami ziemniaków oraz dostarczanie pokarmu o małej zawartości i to niskowartościowego białka powoduje niską płodność macior,

¹ Według wskazań norm żywieniowych zawartość białka w jednostce karmowej dla macior starszych w 1 m-cu próżności powinna wynosić ok. 90 g.

niską mleczność, wysoki % upadków, co w konsekwencji daje zbyt małą liczbę odchowanych prosiąt w ciągu roku. Wszystkie te czynniki powodują, że ilość pasz zużywana na wyprodukowanie 1 kg prosięcia lub 1 szt. jest bardzo wysoka. Właściwie tylko gosp. I i II otrzymało względnie zadowalające wyniki. Jednocześnie są to gospodarstwa wykazujące najwyższy poziom skarmianego mleka, stosunkowo znaczną ilość pasz treściwych przy prawie najmniejszych ilościach ziemniaków. Poza tym gospodarstwa te odznaczają się najwęższym i najbardziej wyrównanym w ciągu roku stosunkiem białkowym.

Wyniki wartościowe¹ skarmianych pasz wskazują, że koszt pasz przypadający na maciorę wzrasta wraz ze wzrostem ilości pasz treściwych. Zróżnicowanie kosztu jednostki karmowej i 1 kg białka w zależności od sposobu żywienia jest niewielkie. Należy jednak zwrócić uwagę, że ceny pasz w województwie białostockim są z reguły znacznie niższe niż w woj. poznańskim. Wynika stąd stosunkowo niższy koszt pasz i składników pokarmowych w gospodarstwach woj. białostockiego.

Tabela 6

**Koszt pasz (w zł) skarmianych maciorami w przeliczeniu na 1 sztukę,
koszt 1 jedn. owsianej i 1 kg białka**

Wyszczególnienie	Poznań			Białystok		
	I	II	III	IV	III	I
Koszt pasz ogółem	3 670	2 438	2 995	1 862	3 446	2 083
Koszt 1 jedn. ows.	2,38	2,50	2,24	1,79	2,02	1,75
Koszt 1 kg białka	29,86	29,80	29,16	23,55	30,88	25,16

Tabela 7

Koszt produkcji prosiąt

Wyszczególnienie	Poznań			Białystok		
	I	II	III	I	III	IV ^a
Koszt pasz na 1 prosię	262	244	828	510	470	×
Koszt pasz na 1 kg przyrostu prosiąt	16	24	69	34	47	32

^a Urodzone przy końcu roku gospodarczego.

Dane wartościowe wykazują całkowitą zbieżność wskaźników ekonomicznych z technicznymi. W tych gospodarstwach, gdzie zużywano najmniejsze ilości jednostek karmowych i białka na jednostkę produkcji, koszt 1 prosięcia lub 1 kg przyrostu prosiąt jest najniższy. Otrzymane koszty pasz wskazują, że koszt produkcji prosiąt waha się w bardzo szerokich granicach i jest ściśle związany z plennością macior. Nawet w najlepszych z opisywanych gospodarstw, opłacalność produkcji prosiąt stała pod znakiem zapytania. Wyszacowanie pełnego kosztu produkcji prosiąt wykazałoby, że produkcja prosiąt jest opłacalna, przy obecnym poziomie produkcji, tylko w okresach wysokich cen na prosięta, tj. w okresach niskiej podaży prosiąt i wysokiego na nie popytu. Nieracjonalność żywienia powoduje niską produktywność macior wyrażającą się w małej plenności, płodności i mleczności. Konsekwencją tego jest wysoki koszt produkcji prosiąt warunkujący niską opłacalność chowu macior.

¹ Do obliczeń przyjęto wojewódzkie ceny pasz dla roku 1961/62. Są to ceny przyjmowane do wyceny obrotu wewnętrznego w Zakładzie Ogólnej Ekonomiki IER, przy obliczaniu kosztów produkcji.

Wzмага to, w okresie spadku cen prosiąt i trudności paszowych, wyzbywanie się macior, przyczyniając się do pogłębienia wahań produkcji trzody chlewnej.

Tuczniki

Przedstawione dane o żywieniu i wynikach tuczu nie są obrazem jednego cyklu tuczu. Są to wyniki mówiące o przeciętnym zużyciu pasz w danym roku i danym gospodarstwie dla osiągnięcia określonego przyrostu.

Tucz bekonowy, w porównaniu z tuczem ciężkim, cechuje niższe zużycie ziemniaków oraz zielonek. Na produkcję tuczników mięsno-słoninowych w gospodarstwach nastawionych na tucz cięższy zużywane są bardzo wysokie ilości ziemniaków oraz zielonek. Na produkcję tuczników mięsno-słoninowych w gospodarstwach, w których główną produkcją stanowiły tuczniki bekonowe, zużywano w porównaniu z innymi znacznie mniejsze ilości tych pasz, przy jednocześnie większych ilościach mleka. Wynika to stąd, że do pewnego momentu wszystkie sztuki karmione są razem, a selekcji dokonuje się w końcowej fazie tuczu lub przed sprzedażą. Eliminuje się najczęściej sztuki cherlawe i słabiej rosnące, które nie są w stanie spełnić

Tabela 8

Ilość pasz skarmianych przy tuczaniu lekkim i ciężkim w przeliczeniu na 100 kg przyrostu

Tucz lekki

Wyszczególnienie	Poznań		
	I ^a	II ^a	III ^b
Treściwe	200	233	209
Ziemniaki	594	593	1 110
Okopowe	26	—	—
Mleko	368	381	167
Zielonki	24	135	187
Wysłodki	37	47	—
Siano	42	—	—
Plewy	—	—	48
Inne pasze	—	11	—

^a — tucz bekonowy, ^b — tucz lekki mięsny

Tucz ciężki

Wyszczególnienie	Poznań				Białystok					
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	V	VI
Treściwe	276	422	256	226	99	212	259	178	222	260
Ziemniaki	765	535	1 173	1 149	1 304	831	1 709	1 197	953	1 124
Okopowe	54	—	—	—	—	—	14	25	—	—
Mleko	459	312	147	301	69	148	242	90	110	—
Zielonki	77	38	281	656	513	82	440	634	97	—
Wysłodki	55	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Siano	—	—	—	27	55	—	—	—	—	—
Plewy	54	—	—	—	—	—	43	100	29	—

warunków sztuk bekonowych. Ilość składników pokarmowych zawartych w paszach wskazuje na bardzo wysokie zużycie jednostek karmowych we wszystkich gospodarstwach dla osiągnięcia 1 kg przyrostu, przy każdym rodzaju tuczu. Należy jednak zwrócić uwagę, że nawet na tej niewielkiej liczbie wypadków ujawnia prawidłowość, że tucz lekki osiągany jest kosztem mniejszego zużycia jednostek karmowych dla wyprodukowania 1 kg. Jednocześnie w gospodarstwach, gdzie tucz cięższy stanowi produkcję główną zużywa się mniejsze ilości jednostek karmowych i białka na 1 kg produkcji w porównaniu z tymi, gdzie stanowi on bardziej marginesową produkcję. Największa różnica istnieje między wynikami tuczu lekkiego i ciężkiego w tych samych gospodarstwach. Związane to jest zarówno z warunkami technicznymi tuczu, jak i gorszą jakością sztuk pozostawionych do tuczu cięższego.

Wysokie wskaźniki zużytych składników pokarmowych wynikają przede wszystkim z wadliwego sposobu żywienia. Cechą tego żywienia są wysokie dawki ziemniaków, zielonek, których podstawę stanowią liście buraków, mała ilość mleka i pasze treściwe, których podstawę stanowią śruty zbożowe (często żytnie) i częściowo otręby zbożowe. Ten zestaw pasz, który odznacza się niską zawartością białka w jednostce karmowej, warunkuje niskie przyrosty dzienne. Daje to w konsekwencji wysokie zużycie pasz na jednostkę produkcji. Obok niewłaściwej struktury pasz wpływ na uzyskiwane przyrosty dzienne mają również zbyt skąpe dawki zadawanych pasz. Wyższe przyrosty dzienne w poszczególnych gospodarstwach uzyskiwane były dzięki większej ilości jednostek karmowych i białka w dawce dziennej.

Zależność między wielkością przyrostów dziennych a ilością jednostek owsianych i białka zużywanych na 1 kg przyrostu obrazuje zestawienie tych wskaźników dla tuczu ciężkiego.

Tabela 9a

Zawartość jednostek karmowych i białka na 100 kg przyrostu przy tuczu lekkim

Wyszczególnienie	Poznań		
	I ^a	II ^a	III
Przyrost ogółem w kg	964	942	934
Przyrost dzienny g	425	262	309
Końcowa waga sztuk kg	94	89	90
	Jednostki owsiane		
Ogółem	539	634	644
w tym: treściwe	235	329	203
ziemniaki	196	196	366
mleko	49	44	24
	Białko kg		
Ogółem	48,7	60,1	50,8
w tym: treściwe	24,4	35,8	21,7
ziemniaki	8,5	8,5	15,9
mleko	11,5	11,9	5,2

a — Tucz bekonowy

b — Tucz lekki mięsny

Liczby te są całkowicie jednoznaczne, zwłaszcza że różnic w przyrostach dziennych nie można przypisać różnej wadze i wielkości tuczników. Z wyjątkiem dwóch krańcowych przypadków (II B i I B) struktura stada tuczników w ciągu roku była w poszczególnych gospodarstwach bardzo wyrównana. Dane nie wyka-

Tabela 9b

Zawartość jednostek karmowych i białka na 100 kg przyrostu przy tuczu ciężkim

Wyszczególnienie	Poznań				Białystok					
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	V	VI
Przyrost ogółem w kg	438	254	380	788	309	515	588	646	779	471
Przyrost dzien- ny g	421	233	320	258	538	338	172	326	432	355
Końcowa waga sztuk kg	143	150	127	210	134	135	121	126	141	110
Jednostki owsiane										
Ogółem	688	743	728	780	662	630	1003	733	590	681
w tym: treściwe	294	476	262	257	116	334	292	214	240	306
ziemniaki	253	177	387	379	431	265	508	398	314	374
mleko	64	42	20	52	9	19	36	12	14	—
Białko kg										
Ogółem	61,3	65,5	58,8	55,9	41,6	39,0	73,7	48,0	39,6	37,6
w tym: treściwe	31,1	41,9	25,9	17,9	8,2	21,2	25,3	14,4	21,1	21,5
ziemniaki	10,9	8,3	16,8	16,4	18,7	11,1	24,3	17,1	13,6	16,1
mleko	14,0	9,7	4,6	9,1	2,2	4,6	7,5	2,8	3,3	—

Tabela 10

**Wielkość przyrostów dziennych a ilość jednostek owsianych
i białka na 1 dzień i 1 sztukę oraz jednostek owsianych
i białka zużyta na wyprodukowanie 100 kg żywca
(tucz mięsno-słoninowy)**

Nr gosp.	Przyrost dzienny (g)	Na 1 dzień i 1 sztukę		Na 100 kg przyrostu	
		jedn. ows.	białko (g)	jedn. ows.	białko (kg)
III B	172	1,7	127	1 003	73,7
II Pz	233	1,7	153	743	65,5
IV Pz	258	2,0	144	780	55,9
III Pz	320	2,3	188	728	58,8
IV B	326	2,4	157	733	48,0
II B	338	2,1	132	630	39,0
VI B	355	2,4	133	681	37,6
I Pz	421	2,9	258	688	61,3
VB	432	2,6	171	590	39,0
IB	538	2,9	224	662	41,6

zały przyrostu zużycia składników pokarmowych w miarę wzrostu końcowej wagi tuczników. Być może nie pozwala na to mała liczba wypadków lub zbyt małe zróżnicowanie wag. Zależność tę wykazuje porównanie wyników tuczu lekkiego i ciężkiego, między którymi zróżnicowanie wag jest znaczne.

Uzyskane materiały pozwoliły zobrazować, że rolnicy stosują pewną zamienność pasz w żywieniu. W celu eliminowania wpływu wysokości przyrostów dziennych, przeliczono pasze na 300 g dziennego przyrostu.

Tabela 11

Ilość składników pokarmowych w paszach treściwych i mleku oraz w ziemniakach zużyta dla uzyskania 300 g dziennego przyrostu

Jedn. owsiane			Białko (g)		
Nr gospod.	pasze treściwe + mleko	ziemniaki	Nr gospod.	pasze treściwe + mleko	ziemniaki
IV B	0,67	1,19	IV B	52	51
V B	0,76	0,94	VI B	65	48
III Pz	0,85	1,16	V B	73	41
VI B	0,92	1,12	II B	77	33
IV Pz	0,93	1,14	IV Pz	81	49
II B	1,06	0,79	III Pz	92	50
I Pz	1,07	0,76	I Pz	135	33
II Pz	1,55	0,53	II Pz	151	29

Dla zobrazowania zastępowalności pasz wzięto pod uwagę trzy podstawowe pasze: treściwe, mleko oraz ziemniaki. Zależność zmniejszania się jednostek owsianych zawartych w ziemniakach, w miarę wzrostu jednostek owsianych w paszach treściwych i mleku jest wyraźna. W białku istnieje podobna tendencja, ale mniej silna i regularna¹. Przypuszczalnie rolnicy wykazują lepszą znajomość lub wycucie co do zawartości w paszach jednostek karmowych niż białka. Brak dobrej orientacji pod względem ilości białka może być istotną przyczyną złej gospodarki tym składnikiem obserwowanej w naszej gospodarce paszowej.

Wyliczony koszt pasz skarmianych w czasie tuczu obrazuje poniesiony koszt przy istniejącym w danym roku układzie cen. Przy rozpatrywaniu różnic w koszcie składników pokarmowych między gospodarstwami z woj. poznańskiego i białostockiego należy pamiętać o niższym poziomie cen pasz w woj. białostockim. Tym bardziej jaszkrawe wydaje się porównanie kosztu 1 kg białka. W gospodarstwach skarmiających duże ilości ziemniaków podczas tuczu skarmiano w rezultacie najdroższe białko. Najtańsze białko skarmiano przy tuczu bekonowym, o małej ilości ziemniaków, a większych ilościach pasz treściwych i mleka. Natomiast koszt jednostki karmowej jest niższy przy znacznych ilościach ziemniaków, a więc w gospodarstwach o tuczu mięsno-słoninowym.

Tucz mięsno-słoninowy przy istniejącym w danym roku układzie cen zapewniał stosunkowo niski koszt produkcji gospodarstwom białostockim. Koszt tuczu lekkiego wskazuje, że jest on znacznie tańszy od tuczu cięższego, zwłaszcza jeżeli stanowi produkcję główną. Kształtował się on nawet na poziomie zbliżonym do tuczu mięsno-słoninowego w gospodarstwach białostockich, przy znacznie korzystniejszym układzie cen dla tych ostatnich.

Przedstawione materiały pozwalają stwierdzić, że sposób żywienia trzody jest w dużym stopniu uzależniony od nastawienia gospodarstwa na rodzaj produkowanych tuczników. Rodzaj tuczu stanowiący główny kierunek w produkcji trzody związany jest z innymi cechami gospodarstwa. Gospodarstwa ekstensywne, o du-

¹ Wzrost jednostek karmowych i białkowych w paszach treściwych i mleku w dawce dziennnej nie był jednoznaczny ze wzrostem przyrostów dziennych.

Tabela 12

Koszt jednostki karmowej i 1 kg białka zawartego w paszach skarmianych przy tuczu lekkim i ciężkim

Wyszczególnienie	Poznań				Białystok						
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	V	VI	
Koszt 1 jednostki owsianej											
tucz lekki	2,61	2,48	2,38	—	—	—	—	—	—	—	—
tucz ciężki	2,65	2,56	2,22	2,39	1,85	2,07	2,00	1,95	2,18	1,84	
Koszt 1 kg białka											
tucz lekki	29,0	26,2	30,2	—	—	—	—	—	—	—	—
tucz ciężki	30,0	26,7	28,4	33,4	29,4	33,1	27,2	29,7	32,6	32,6	

Tabela 13

Koszt pasz zużytych dla wyprodukowania 1 kg tucznika przy tuczu lekkim i ciężkim

Nr gosp.	Poznań		Białystok
	tucz lekki	mięсно-słoninowy	
I	13,7	17,8	12,2
II	15,7	17,5	13,0
III	15,3	16,7	20,0
IV		18,6	14,2
V	×		12,9
VI	×		14,4

zym udziale użytków zielonych, małym udziale upraw intensywnych, niewielkim zróżnicowaniu struktury zasiewów, niskich plonach i młeczności krów, związane są raczej z produkcją tuczników mięsno-słoninowych o wyższych wagach końcowych. Tucz tych sztuk w znacznej mierze opiera się na ziemniakach i zielonkach przy nie wysokich dawkach paszy treściwej i niewielkich ilościach mleka. Niskie plony roślin zbożowych oraz trudności zakupu pasz treściwych powodują w konsekwencji skarmianie ich w mniejszych ilościach. Słaba młeczność krów w gospodarstwach ekstensywnych przy jednocześnie niskiej obsadzie krów na gospodarstwo (białostockie) powoduje niską produkcję mleka, co rzutuje m. in. na ograniczanie spasanania mleka przez inwentarz.

Oznacza to, że również w produkcji trzody chlewnej istnieje dostosowanie się gospodarstw do warunków przyrodniczych i ekonomicznych w jakich się znajdują.

Uzyskane wyniki wskazały jednocześnie na wątpliwą opłacalność produkcji prosiąt oraz relatywnie tańszą produkcję (tak pod względem zużycia składników pokarmowych jak i ich wartości) 1 kg żywca w tuczu lekkim niż w tuczu cięższym.